

Стефана Пауновић Родич
Универзитет у Београду
Филолошки факултет
Катедра за славистику
stefanapaunrodic@fil.bg.ac.rs

UDC: 811.16(049.32)
Приказ

СЛОВАКИСТИКА У КОНТЕКСТУ: ТРАДИЦИЈА И ПЕРСПЕКТИВЕ

(Београд, Филолошки факултет Универзитета
у Београду, 19–21. април 2023)

На Филолошком факултету Универзитета у Београду од 19. до 21. априла 2023. године одржана је међународна научна конференција под називом *Словакистика у контексту: традиција и перспективе* (слов. *Slovakistika v súvislostiach: tradícia a perspektívy*). Конференцију су организовали наставници и сарадници групе за словачки језик, књижевност и културу Катедре за славистику поводом 70 година универзитетске словакистике у Србији и 25 година лектората за словачки језик и културу на Универзитету у Београду. Филолошки факултет је тако угостио више од седамдесет научника тридесет две научне институције из чак десет земаља – поред Србије, учесници су били из Аустрије, Бугарске, Мађарске, Немачке, Пољске, Словачке, Словеније, Хрватске и Чешке.

Конференцију је отворила проф. др Зузана Чижикова, а учеснике је поздравила и пожелела им успешан рад проф. др Ива Драшкић Вићановић, декан Филолошког факултета у Београду. Његова екселенција господин Федор Росоха, амбасадор Словачке у Србији, обратио се организаторима и учесницима уз честитке поводом два значајна јубилеја.

Након отварања, уручене су захвалнице институцијама с којима група за словачки језик, књижевност и културу Филолошког факултета у Београду успешно сарађује и које на различите начине доприносе бољем раду београдске словакистике: Амбасади Словачке Републике у Београду (захвалницу је преузео Њ. е. господин Федор Росоха), Министарству школства, науке, истраживања и спорта Републике Словачке (захвалницу је преузела гђа Вјера Гутова) и Центру за словачки као страни језик Филозофског факултета Универзитета Коменског у Братислави (захвалницу је преузела проф. др Јана Пекаровичова, управник Центра).

У наставку је проф. др Зузана Чижикова присутнима представила историјат словакистике на Универзитету у Београду, осврнула се на научни и наставни допринос свих професора и лектора који су током минулих 70 година градили београдску словакистику и словакистику у Србији уопште, нагласивши да научни допринос многих од њих превазилази границе и научних институција и земаља у којима у радили.

Нарочита пажња посвећена је лику и делу професора Михала Филипа, чије ступање на место лектора за словачки језик на тада Филозофском факултету Универзитета у Београду академске 1952/53. године означава формални почетак универзитетске словакистике у Србији. О професору Филипу и његовом раду говорио је његов сарадник и аутор монографије *Снови и звезде професора Михала Филипа (Sny a hviezdy profesora Michala Filipa, Stará Pazova, 2015)* – Мартин Пребуђила. Овим је завршен уводни, церемонијални део конференције.

Пленарно заседање било је подељено у два блока. У првом блоку наступили су професори Михал Харпањ, Јан Гбур и Марта Соучкова, а у другом делу пленума, после краће паузе, излагали су професори Владимир Патраш, Олга Оргоњова и Мартина Иванова. Први блок био је посвећен књижевно-теоријским темама а други мултидисциплинарним лингвистичким истраживањима.

Михал Харпањ отворио је радни део конференције рефератом о делу *Letmý sneh* једног од најзначајнијих савремених словачких писаца, Павела Виликовског, и као изузетан познавалац свеукупног дела П. Виликовског, понудио је нове увиде, тумачења и контекстуализацију његовог стваралаштва (Michal Harpán „Smutný román o duši a tele (Pavel Vilikovský: *Letmý sneh*)”). Јан Гбур се у свом раду бавио проблемима рецепције старе словачке књижевности на примеру рецепције дела Павела Орсага Хвјездослава (Ján Gbúr „Komunikačné a recepčné kontexty Hviezdoslavovho básnického diela”), бранећи поставку да се пут литерарног текста из периода старије књижевности ка савременом читаоцу може олакшати избором адекватних средстава, уз очување изворних уметничких квалитета, аутентичне форме текста. Марта Соучкова говорила је о ревитализацији различитих форми с елементима аутобиографије у савременој словачкој прози (Marta Součková „Od autobiografie k autofikcii (v slovenskej ponovembrovej próze)”). Владимир Патраш се посветио стилским специфичностима дискусија у коментарима онлајн медија из групе штампаних медија с циљем да из комуникативног и аксиолошког угла окарактерише специфичности изражајних средстава које користе аутори коментара (Vladimír Patráš „Verbálna exkluzivita v onlinových diskusiách ako prejav z(ne)hodnocujúcich sociálno-komunikačných duelov”). Олга Оргоњова се такође бавила употребом језика у времену дигитализације (Olga Orgoňová „Používanie jazyka v kontexte digitálnej éry”). Осврнула се на програмска документа Европске уније у којима се за период до 2030. године планира развијање тзв. социјалног

капитала у смислу подршке грађанима да учествују у најразличитијим јавним активностима, укључујући лингвистичке активности нелингвиста (блогери, језички саветници на друштвеним мрежама и сл.). У раду се даље расветљава улога лингвистике у реализацији наведених планова. На крају пленарног заседања наступила је Мартина Иванова. Она је представила лексикографски пројекат *Речник савременог словачког језика* (2006, 2011, 2015, 2021) и посебно се бавила актуелним проблемима речничке дефиниције у кључу когнитивне семантике (Martina Ivanová „Láska ide cez slovník. Konceptné a realizačné problémy pri výklade významu v Slovníku súčasného slovenského jazyka“).

Рад је настављен у две паралелне секције, у два блока. У првом блоку радови из обе секције су били разноврсни. Већином су на својеврстан начин говорили о односу словачког и српског језика, културе и књижевности и могу се разумети као својеврстан продужетак пленарног заседања.

У првом блоку прве секције први је излагао Јурај Долњик. Он је говорио о култури комуникације у словачкој говорној средини (Juraj Dolník „Od jazykovej ku komunikačnej kultúre v slovenskom jazykovom prostredí“). Желећи да одговори на комплексно питање – зашто је језичка култура у овој средини постала референтна тачка у дискурсу о словачком књижевном језику и каква је перспектива словачке говорне средине (у Словачкој) с обзиром на традицију језичке културе. Уследио је рад Мирослава Дудока о освешћивању језичких лакуна у матерњем (нпр. словачком) језику кроз контакт са другим, страним, (нпр. српским) језиком (Miroslav Dudok „Rozmanitosť vs. nedostatok v (slovenskom) jazyku“). Мира Набјелкова се из различитих углова бавила химничном песмом Сама Томашика *Хеј, Словаци*, тј. *Хеј, Словени* (Mira Nábělková „Tomášiku! – tvoje slová nikdy nepominú...“ K slovensko-slovanskej hymne *Hej, Slováci / Hej, Slovakia*), њеним животом и променљивим друштвеним статусом током 19. и 20. века, па све до савремености у свесловенском контексту. Јана Пекаровићова представила је пројекат и истоимену брошуру *Прва помоћ на словачком* те се посебно посветила словачко-српским хомонимима (Jana Pekarovičová „Receptívna (inter)slovanská kompetencia v slovensko-srbskom kontexte“). Ана Макишова бавила се проблемом правописа и транскрипције у преводима српских уџбеника на словачки као језик националне мањине (Anna Makišová „Preklady niektorých apelatív a proprií do slovenčiny“). Јасна Ухларик заокружила је овај први блок вративши нас на тему словачко-српских међујезичких хомонима кроз анализу типичних грешака студената почетног курса словачког језика с матерњим језиком српским (Jasna Uhláriková „Slovensko-srbská homonymia – problémy a možnosti“).

Први блок друге паралелне секције отворио је Адам Светлик анализом дела Ванде Резенбергове у контексту савремене словачке прозе 21. века (Adam Svetlík „Prozaická tvorba pre dospelých Vandy Rozenbergovej“). Следећа два рада била су посвећена делу Јураја Рохоња, словачког песника, учитеља,

просветитеља и евангелистичког свештеника са краја 18. и почетка 19. века, чији се рад везује за тзв. Доњу земљу, тј. словачку војвођанску енклаву – Бачки Петровац, Кулпин и др. Ерика Бртањова бавила се жалобним песмама овог аутора (Erika Brtáňová „Smútočné básne Juraja Rohoňa (1773 – 1831)“) а Михал Бабјак посветио се питању контекстуализације његовог стваралаштва с обзиром на простор у којем је деловао, али и на његово идејно-естетско и уметничко одређење (Michal Babiak „Kontext tvorby Juraja Rohoňa“). Мартин Браксаторис бавио се личним и породичним везама између породица П. Ј. Шафарика и Ш. Љешке на територији данашње Војводине (Martin Braxatoris „Spojnice medzi Šafárikovcami a Leškovcami na Dolnej zemi“). Зузана Чижикова је анализом изабраних текстова, превасходно оних који нису из области лепе књижевности, а у којима је позитивно представљен простор на који су се доселили словачки исељеници, тзв. Доња земља и позитивно се оцењује њихов нов начин живота на том простору, говори о грађењу мита о обећаној земљи код војвођанских Словака (Zuzana Čížiková „Prolegomena k budovaniu mýtu o zaslúbenej zemi u vojvodinských Slovákov“). Марина Шимакова Спевакова представила је своје истраживање о проблемима превођења постмодернистичке прозе из угла интертекстуалности, на примеру превода прозе савременог словачког писца и преводиоца Вићазослава Хроњеца (Marína Šimáková Spevákova „K podobám prekladu postmodernistickej prózy z hľadiska intertextuality (na príklade prekladu prózy Víťazoslava Hronca)“), чиме је завршен први блок друге секције.

Други блок је у првој секцији био посвећен представљању различитих аспеката научно-истраживачког или наставног рада на словакистичким катедрама или департманима у Пољској (Mariona Szymczak rozlach, Sylwia Sojda „Lingvistická a didaktická činnosť na sliezskej slovakistike“), Чешкој (Anna Zelenková „Slovakistika na Filozofickej fakulte Masarykovej univerzity v Brne“), Бугарској (Даниела Константинова „Slovakistika na Univerzite sv. Cyrila a Metoda vo Velikom Tarnove v Bulharsku – nové výzvy a perspektívy“), Хрватској (Zrinka Stričević-Kovačević „Nastava slovačke književnosti na Sveučilištu u Zagrebu i je li književnost važna?“) и Србији (Стефана Пауновић Родић „Slovakistické témy v časopise Slavistika“; Zuzana Týrová „Slovenskí vojvodinskí lingvisti na Filologickej fakulte v Belehrade“).

Други блок друге секције отворио је рад Ивице Хајдучекове и Ливије Барнишинове о примени иновативних форми оцењивања у високом образовању (Ivica Hajdučková, Lívia Barnišinová „Aplikácia inovatívnych foriem hodnotenia vo vysokoškolskom vzdelávaní (metódy konštruktivizmu v úvode do štúdia literatúry)“). Остале раферате повезивала су деца, тј. теме посвећене књижевности за децу (Gabriela Magalová „Rôznorodé pohľady na umelecký text pre deti“; Patrícia Karnišová, Dana Lešková „Zlatý fond literatúry pre deti a mládež (100 plus 1 najlepších kníh pre deti – 100 plus 1 najlepších kníh pre nástrojných) a jeho (ne)problematické aspekty“), образовним књигама за

децу (Iveta Gal Drzewiecka „Slovenská tvorivá produkcia a teoretická reflexia obrazových kníh pre deti a mládež”) или дечијем језику (Alexandra Brestovičová „Celoplošný výskum slovnej zásoby u predškolských detí na Slovensku, poznámky k výskumnému nástroju – testu LITMUS CLTsk”; Jana Kičura Sokolová „Lingvistická charakteristika detských analogizmov”).

Током другог дана Конференције, рад се наставио у две паралелне секције, у три блока. У првој секцији доминирале су лингвистичке теме, у другој књижевнотеоријске, али и оне из области традуктологије и стилистике.

У првом блоку прве секције радови су били дијалектолошки. Аутори су се бавили дијалекатском лексикографијом, али и морфологијом (Katarína Balleková „Tradícia v koncepcii a technické inovácie pri tvorbe celonárodného Slovníka slovenských nárečí (po vydaní 3. zväzku)”; Jozef Bilský „Rezultáty z výskumu pádového synkretizmu vo východoslovenských nárečiach”; Ľubica Dvrnická, Martin Chohol „Atlasové projekty (s účasťou) dialektologického oddelenia Jazykovedného ústavu Ľ. Štúra SAV v Bratislave”; Gabriel Rožai „Od bulejnerčiny k dobšínčine. Vstupná sonda do problematiky mestskej reči Dobšinej”), историјском социолингвистиком (Juraj Rágyanszki „Výskum slovenských evanjelikov v Maďarsku z pohľadu historickej sociolingvistiky”) и историјском дијалекатском ономастиком (Samuel Koruniak „Z problematiky urbanoným vo vojvodinskej slovenčine v medzivojnovom období – v reflexii na súčasnú situáciu”).

Други блок исте секције био је већином посвећен различитим аспектима методике наставе словачког као страног језика (Martina Ivanová, Miroslava Kyselová, Anna Gálisová „Osvojovanie si kategoriálnych slovies v slovenčine ako cudzom jazyku”; Miroslava Kyselová „Slovenčina ako cudzí jazyk v online prostredí – analýza potrieb a preferencií osôb učiacich sa slovenčinu ako cudzí jazyk”; Величко Панайотов „Uplatnenie digitálnych nástrojov pri vyučovaní slovenskej fonetiky”; Katarína Žeňuchová „Inovácia a optimalizácia vzdelávacích nástrojov a prostriedkov výučby slovenčiny mimo územia Slovenska”; Eva Španová „Rozvíjanie ústneho prejavu a naratívnych zručností vo vyučovaní slovenčiny ako cudzieho jazyka”), а Ивана Чагаљ је говорила о Словацима у Илоку из угла социолингвистике (Ivana Čagalj „O jeziku i identitetu Slovaка u Iloku”).

У завршном, трећем, блоку прве секције аутори су излагали на лексиколошке и етнолингвистичке теме (Кристина Ђорђевић „Анализа двочланих назива биљака с компонентом *јабука* : *jablko* (на примеру представника помоћница)”; Романа Кролчићкова „Lexikálna analýza anglicizmov a motivácie ich používania v súčasnej slovenčine”; Peter Gregorík „Metonymia v podmetovej pozícii”; Darija Pivk „Posnemovalni živalski medmeti v sorodnih jeziki (на словашкем in slovenskem gradivu) in njihova vključitev kot motivacija pri učenju slovaščine kot tujega jezika”; Laura Belicajová „Etnolingvistický výskum na slovensko-poľskom pohraničí”).

Различитим аспектима словачке књижевности и других публикација на словачком језику из 19. и почетка 20. века био је посвећен први блок друге секције (Tünde Tušková „O znovuvydanom *Čabianskom kalendári*“; Ľubica Blažencová „Rukopisné zápisy pohrebných odobierok z Kysáča z konca 19. storočia“; Anna Ištvanová „Rok bez leta (1816)“; Romana Kališová „Lyrický subjekt v poézii Janka Jesenského“; Martina Péterová „Blízke a vzdialené v ranej tvorbe Jána Poničana“), а један рад био је посвећен Словацима у Мађарској и њиховом језику (Alžbeta Uhrinová „Slováci a slovenský jazyk v Maďarsku“).

Други блок друге секције већином је повезивало позориште, анализа драмских дела и уопште визуелно стваралштво (Ана Марић „Ратови деведесетих на простору бивше Југославије као мотив у драми *Крајке везе* Владиславе Фекете“; Klára Madunická „Branislav Kriška – slovenský režisér v srbskom divadle“; Николај Желев „*Kocúrko alebo len aby sme v hanbe nezostali a Baj Gaňo*“; Roman Gajdoš „Vizualizácia slovenskosti vo výstavných konceptoch po roku 2000“), а један рад бавио се католичком модерном поводом 90. годишњице од настанка ово књижевног, пре свега песничког покрета (Peter Tolarovič „90 rokov slovenskej katolíckej moderny – genéza pojmu a súčasný výskum“).

У трећем блоку друге секције представљени су радови из традуктологије (Nadežda Zelenina „Literárny jazyk v translatickej praxi“; Renáta Pavlová „Človek alebo stroj? Kto vie preložiť lepšie umelecký text?“; Diana Ivanova „Súd rozhodol takto.... (problémy a prekážky pri preklade právnych textov)“), стилистике (Alena Bohunická „Štylistické hodnoty populistickej rétoriky“; Renáta Hlavatá „Editoriál ako žáner v slovenskej vojvodinskej publicistici“) и из области језичке културе, конкретно језичког саветодаштва (Daša Cimermanová „Riešenie jazykových problémov v kontexte rôznych foriem jazykového poradenstva (na príklade jazykových problémov súvisiacich s vojnovým konfliktom na Ukrajine)“).

Трећег и уједно последњег дана ове веома посећене и тематски и методолошки богате конференције рад се одвијао у оквиру једне секције и био је подељен у два блока.

Први блок чинили су великим делом радови из области методике наставе словачког као страног језика (Jana Kamanová „Slovenčina interaktívne, kooperatívne i metakomunikačne“; Zuzana Omar Hargašová „Prepozície *proti, oproti, naproti* a *voči* vo výučbe slovenčiny ako cudzieho jazyka“; Adela Ismail Gabríková „Autentický text verzus prototypový text pri rozvíjaní zručnosti písania v cudzom jazyku“; Denisa Walková „Medzi češtinou a slovenštinou – jazykové interference srbských bohemistů při učení se slovenského jazyka“; Helena Los Ivoríková „Tvorivé vyučovanie a jeho prínos pri eliminácii chýb študentov učiacich sa SakoCJ/DJ“) и два рада из области словачке књижевности (Kristina Pavlovičová „Mošovského *Komedie...Ruth* v porovnaní s biblickým prototextom“; Jana Juhasová „Skalná ruža v poézii Juraja Kuniaka, edícia *poézie v Skalnej ruži*“), а теме у другом блоку су се на

различите начине тисаце словачке књижевности на тзв. Доњој земљи, тј. у Војводини (Radoslav Raffaj „Srbsko a jeho literárna reprezentácia v prozaickej tvorbe Ivana Medešiho”; Barbora Zlejšia „Reflexia literatúry dolnozemských Slovákov v diele Štefana Krčméryho”; Dana Hučková „Motív sociálnej periférie v krátkych hrách VHV zo začiatku 20. storočia”; Juliana Beňová „Cudzie slová a staropazovské výrazy z cudzích jazykov v lingvistickom diele evanjelického kňaza Vladimíra Hurbana Vladimírova”; Marko Stojanović „Uticaј birokratije u Habsburškoј monarhiji na definisanje etničkih grupa i jezika после 1848. godine – slovački kontekst”).

Објављивање зборника радова представљених на овој конференцији у издању Филолошког факултета Универзитета у Београду очекује се крајем 2023. године.